

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.411.002.25.2023

Pan
Jerzy Stelmach
Dyrektor
Liceum Ogólnokształcącego
im. Stefana Czarnieckiego w Nisku
ul. Plac Wolności 3
37-400 Nisko

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

R/23/001/LRZ Działania podejmowane na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Czarnieckiego w Nisku ¹ , ul. Plac Wolności 3, 37-400 Nisko.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dyrektorem Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Czarnieckiego w Nisku od dnia 1.09.2007 r. jest Pan Jerzy Stelmach ² .
Zakres przedmiotowy kontroli	Działania podejmowane przez szkoły na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2023 (do dnia zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23.12.1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontroler	Edyta Niegowska-Buko - główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/69/2023 z dnia 1.03.2023 r. (akta kontroli str. 5-9)

---

¹ Dalej: Liceum lub Szkoła.

² Dalej: dyrektor.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W Liceum rozpoznano powszechne zjawisko spożywania napojów energetyzujących⁵ przez uczniów i następnie podjęto szereg działań wychowawczych i profilaktycznych w celu ograniczenia ich konsumpcji. Nie wpłynęło to jednak na wyeliminowanie go ze środowiska szkolnego. Prawdziwość tej diagnozy potwierdziły także wyniki ankiet przeprowadzonych przez NIK, gdzie 73% uczniów poinformowało, że w ich Szkole/środowisku pije się dużo napojów energetyzujących, zaś 44%, że pije je, a 61% – że zdarzyło im się wypić więcej niż jeden napój dziennie.

W Szkole zrealizowano ustawowy obowiązek opracowywania diagnoz, które zostały oparte na podstawie wyników ankiet przeprowadzonych wśród uczniów, nauczycieli i rodziców. W roku szkolnym 2020/2021 kompleksowo zajęto się problematyką szkodliwości energetyków, co pozwoliło zwymiarować niebagatelną skalę tego zjawiska. Pomimo tego, w diagnozach przygotowanych na kolejne lata tematyka ta została pominięta. Nie uwzględniono jej także w diagnozie na rok szkolny 2019/2020. Spowodowało to, że zadania ukierunkowane na ograniczenie spożycia napojów energetycznych ujęto jedynie w aneksie do Programu wychowawczo-profilaktycznego Szkoły w roku szkolnym 2020/2021. W pozostałym okresie objętym kontrolą w aneksach i programie wychowawczo-profilaktycznym pominięto to zagadnienie.

Na terenie Liceum wprowadzono do obrotu liczne produkty spożywcze, które ze względu na ich skład oraz wymagania jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży, określone w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 r. *w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach*⁶, nie mogły być sprzedawane w jednostkach systemu oświaty. Dopiero w trakcie kontroli NIK, wycofano z automatu szkolnego niezdrowe artykuły spożywcze.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

⁵ Napój energetyzujący (ang. energy drink) to potocznie napój energetyczny i energetyk, inny niż napój izotoniczny – pobudzający, przeważnie gazowany napój bezalkoholowy, z reguły zawierający kofeinę, taurynę i guaranę. https://pl.wikipedia.org/wiki/Nap%C3%B3j_energetyzuj%C4%85cy. Dalej: napój energetyzujący, napój energetyczny lub energetyk.

⁶ Dz. U. poz. 1154.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania podejmowane przez szkoły na rzecz ograniczenia dostępności i spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież na terenie województwa podkarpackiego.

Opis stanu faktycznego

Problematyka rosnącego spożycia napojów energetyzujących przez młodzież była przedmiotem zainteresowań pracowników Szkoły.

Dyrektor wyjaśnił, że *zauważamy ten problem i chcąc ograniczyć ich zakup przez uczniów podczas przerw, na początku roku informujemy o zakazie opuszczania terenu Szkoły w trakcie nauki oraz o szkodliwości picia napojów energetycznych. Ponadto nauczyciele na lekcjach wychowawczych, chemii i wychowania fizycznego realizowali tematy związane ze szkodliwością spożywania napojów energetycznych. Uczeń pijący energetyk zauważony przez nauczyciela jest dodatkowo pouczany, a zapis o zdarzeniu odnotowywany jest w dzienniku elektronicznym, dostępnym również dla rodziców.*

(akta kontroli str. 10, 67-88)

Dyrektor wyjaśnił, że *nie było szkoleń dla nauczycieli dotyczących napojów energetyzujących, ale mieli oni wiedzę dotyczącą szkodliwości ich spożywania z doniesień medialnych czy nternetu. Nauczyciele nie zgłaszali potrzeby realizacji takich szkoleń. Szkoła postawiła na zdrowie psychiczne i w tym zakresie nauczyciele uczestniczą w cyklu szkoleń. W roku szkolnym 2022/2023 zaplanowane zostało m.in. szkolenie Zdrowie dzieci i młodzieży w kontekście zagrożeń XXI wieku, w którego programie zawarte zostały zagadnienia dotyczące napojów energetycznych.*

(akta kontroli str. 10-11)

Szkoła nie występowała do innych organów z wnioskami o podjęcie działań ograniczających dostępność i spożywanie napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież.

Dyrektor wyjaśnił, że *nie widział możliwości działania innych organów w tym zakresie. W Szkole sprawdzano, aby nie były sprzedawane napoje energetyczne. Wprowadzono również zakaz dotyczący opuszczania budynku Szkoły podczas nauki, który miał m.in. ograniczyć zakup tych napojów przez młodzież podczas przerw.*

(akta kontroli str. 12)

1.1 W Szkole znajdował się automat samosprzedający⁷, ustawiony przez najemcę, w którym nie było napojów energetyzujących. Umowy najmu części korytarza szkolnego pod ustawienie automatu na napoje i artykuły spożywcze nie zawierały zapisów dotyczących wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze sprzedawane dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty. W Liceum nie wprowadzono zakazu sprzedaży napojów energetyzujących.

Dyrektor wyjaśnił, że *w automacie nie są sprzedawane napoje energetyczne. W ramach nadzoru systematycznie dyrektor i wicedyrektor kontrolują jego zawartość. Odrębny zakaz nie był wprowadzony, gdyż nie było takiej potrzeby, ze względu na stałą kontrolę sprzedawanych w nim produktów.*

(akta kontroli str. 11, 13-28)

⁷ W dniu 7.03.2023 r., tj. w dniu przeprowadzania oględzin.

Na terenie Liceum (w koszach na śmieci) stwierdzono liczne opakowania po napojach energetyzujących, świadczące o spożywaniu ich w dużej ilości przez młodzież.

Dyrektor wyjaśnił, że *napoje te młodzież przynosi ze sobą do Szkoły i mimo pilnowania podczas przerw, aby nie były one spożywane, wszystkich uczniów nie da się upilnować.*

(akta kontroli str. 29-36)

W zlokalizowanym w Szkole automacie znajdowały się m.in.: paluszki, żelki, orzeszki, wafelki, chipsy, rogaliki z nadzieniem, batoniki, napój izotoniczny czy woda niegazowana.

(akta kontroli str. 14-20)

Zgodnie z § 1 ust. 2 pkt. 1, 2 i 3 rozporządzenia w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach w jednostkach systemu oświaty mogą być sprzedawane dzieciom i młodzieży grupy środków spożywczych, o których mowa w ust. 1 pkt 2, 6-8 i pkt 20, pod warunkiem że nie zawierają więcej niż:

- 15 g cukru w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia, a w przypadku produktów mlecznych, o których mowa w ust. 1 pkt 7, nie więcej niż 13,5 g cukru w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia;

- 10 g tłuszczu w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia;

- 0,4 g sodu/ 1 g soli w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia, a w przypadku pieczywa półcukierniczego i cukierniczego nie więcej niż 0,45 g sodu/ 1,2 g soli w 100 g/ml produktu gotowego do spożycia.

W związku z uzasadnionym prawdopodobieństwem nieprzestrzegania ww. zasad sprzedaży żywności w zakresie środków spożywczych w jednostkach systemu oświaty, działając na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK, dyrektor Delegatury NIK w Rzeszowie zlecił Państwowemu Powiatowemu Inspektorowi Sanitarnemu w Nisku⁸ przeprowadzenie kontroli doraźnej w Szkole w ww. zakresie.

Kontrola wykazała, że 10 z 20 środków spożywczych⁹, tj. paluszki, ciastka, orzeszki ziemne, chipsy, wafelki, napoje owocowe i witaminowe umieszczone w automacie, nie spełniały wymogów cyt. rozporządzenia.

Po ich zakwestionowaniu właściciel automatu wycofał je z obrotu.

PPIS poinformował, że do Podkarpackiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego zostanie przesłany wniosek o wymierzenie właścicielowi automatu kary pieniężnej, za wprowadzenie do obrotu w Liceum produktów spożywczych niespełniających wymagań ww. rozporządzenia.

(akta kontroli str. 37-65)

Zgodnie z art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 14.12.2016 r. *Prawo oświatowe*¹⁰ dyrektor szkoły sprawuje opiekę nad uczniami oraz stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne.

Dyrektor wyjaśnił, że *na bieżąco (każdego dnia) dokonywał wspólnie z wicedyrektorem kontroli umieszczonych w automacie produktów pod kątem napojów energetyzujących. Nie sprawdzał jednak innych artykułów, gdyż najemca zapewniał, że wszystkie spełniają wymagane normy.*

⁸ Zwanemu dale: PPIS.

⁹ Protokół kontroli sanitarnej Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Nisku, nr PSZ.9020.13.4.2023, z dnia 10.03.2023 r.

¹⁰ Dz. U. z 2021 r. poz. 1082 ze zm.

1.2 Zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11.08.2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek¹¹, na szkoły nałożono, dostosowane do potrzeb uczniów i środowiska, obowiązki podejmowania działań wychowawczych i profilaktycznych – także mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmocnienie pożądanego zachowań.

Działania bezpośrednio odnoszące się do szkodliwości spożywania napojów energetyzujących realizowano w Liceum od roku szkolnego 2020/2021. W ramach 19 lekcji z uczniami zrealizowano łącznie 13 tematów z tego zakresu, tj.:

- *Skład chemiczny napojów energetyzujących* w dniu 9.09.2020 r., w klasie 3A;
- *Wartości energetyczne i ich znaczenie* w dniu 28.01.2022 r. w klasie 3C/3D;
- *Zastrzyk energii – czyli o napojach energetycznych* – w dniu 9.03.2023 r. – w klasach 1B i 1D, w dniu 27.03.2023 r. w klasie 1C,
- *Wpływ energetyków na zdrowie człowieka* – w dniu 13.03.2023 r. w klasie 2C;
- *Napoje energetyczne – pić czy nie pić? – oto jest pytanie* – w dniu 5.10.2022 r. w klasie 3D;
- *Energetyki dobre czy złe?* – w dniu 21.03.2023 r. w klasie 2B, w dniu 16.03.2023 r. w klasie 2D, w dniu 23.03.2023 r. w klasach 4B i 2C;
- *Szkodliwość napojów energetycznych dla zdrowia i życia młodego człowieka – pogadanka* – w dniu 11.01.2023 r. w klasie 2A oraz w dniu 21.02.2023 r. w klasie 1A;
- *Napoje energetyczne a zdrowie. Czy napoje energetyczne są szkodliwe?* w dniu 22.03.2023 r. w klasie 4A;
- *Dopalacze, energetyki i inne używki – dlaczego są niebezpieczne dla naszego zdrowia?* – w dniu 9.03.2023 r. w klasie 2D;
- *Dlaczego napoje energetyczne są szkodliwe dla zdrowia* – w dniu 15.02.2023 r. w klasie 3C;
- *Szkodliwe napoje energetyczne* – w dniu 20.02.2023 r. w klasie 3A;
- *Szkodliwość spożywania napojów energetyzujących* – w dniu 12.12.2022 r. w klasie 4D;
- *Wpływ napojów energetycznych na zdrowie człowieka* w dniu 24.02.2023 r. w klasie 2A.

Spośród 19 lekcji 10 zrealizowano po rozpoczęciu kontroli NIK.

W roku szkolnym 2019/2020 w Liceum nie podejmowano działań wychowawczych i profilaktycznych dotyczących problemu spożywania napojów energetyzujących.

(akta kontroli str. 67-70, 280-299)

Dyrektor wyjaśnił, że w roku szkolnym 2019/2020 w Liceum nie podejmowano działań dotyczących problemu spożywania napojów energetyzujących, gdyż w Szkole – w tamtym czasie – nie zauważono, aby zjawisko to występowało wśród uczniów. Temat napojów był poruszany na lekcjach przy okazji omawiania zagadnień dotyczących uzależnień, nie były to jednak tematy, w których energetyki wybrzmiewałyby jako zagadnienie realizowanego tematu.

(akta kontroli str. 351)

Dyrektor poinformował, że nauczyciele realizowali również tematy bardziej ogólne, dotyczące zdrowego stylu życia i uzależnień, w których poruszali zagadnienia dotyczące szkodliwości spożywania napojów energetyzujących.

(akta kontroli str. 71)

---

¹¹ T. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2198.

W roku szkolnym 2021/2022 w ramach lekcji prowadzonych podczas kształcenia zdalnego na temat zdrowego stylu życia uczniowie przygotowali materiały edukacyjne dotyczące napojów energetyzujących, z których po powrocie ze zdalnego nauczania utworzyli tablicę: *STOP ENERGETYKOM*. W trakcie kontroli tablica ta została ponownie umieszczona na korytarzy w budynku Szkoły.

(akta kontroli str. 72-76)

Nauczyciele biologii i chemii realizowali zadania ujęte w aneksie do programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2020/2021 dotyczące m.in. profilaktyki uzależnień od napojów energetyzujących, uwzględniając je w trakcie zajęć realizowanych zgodnie z rozkładem materiału z tych przedmiotów.

Nauczyciele oświadczyli, że w kolejnych latach również podejmowali tematykę dotyczącą szkodliwości napojów energetycznych, mimo iż nie byli do tego zobligowani zapisami programu profilaktyczno-wychowawczego.

Nauczyciel chemii poinformowała, że *kiedy zauważyła spożywanie napojów na terenie Szkoły przez tych samych uczniów zwracała im uwagę, lecz na jej prośby o ograniczenie spożywania napojów energetycznych, często mieli odpowiedź – przecież mam 18 lat lub sprzedają je w sklepie, więc nie są szkodliwe. W związku z tym od dwóch lat na pierwszych zajęciach we wrześniu, przy okazji zaznajamiania uczniów z Wewnętrznym Systemem Oceniania, regulaminem pracowni i BHP, przeprowadzała pogadanki na temat wpływu i skutków spożywania napojów energetycznych. Dodatkowo wprowadziła zakaz wnoszenia takich napojów na lekcje do pracowni chemicznej. Zastępując innego nauczyciela w klasie, w której uczniowie mieli najwięcej obiekcji do jej zakazu, przeprowadziła lekcję wychowawczą pt. *Napoje energetyczne – pić czy nie pić? – oto jest pytanie.**

W pracowni chemicznej¹² umieszczona była również tablica edukacyjna dotycząca szkodliwości napojów energetyzujących *Energetyki dobre czy złe.*

(akta kontroli str. 77-84)

W Liceum na początku roku szkolnego 2021/2022 i 2022/2023 wychowawcy odczytali uczniom komunikaty, w których apelowali o unikanie sytuacji niebezpiecznych dla zdrowia, w tym m.in. picia napojów energetycznych. Zakazano również wychodzenia podczas przerw lekcyjnych poza obręb terenu Szkoły, co miało ograniczyć możliwość zakupu takich napojów w trakcie nauki.

(akta kontroli str. 85-88)

Dyrektor wyjaśnił, iż *na zebraniach z rodzicami nauczyciele omawiali problem zdrowego odżywiania i uzależnień i w moim przekonaniu dotyczyło to również napojów energetycznych.*

(akta kontroli str. 89)

W roku szkolnym 2022/2023 na spotkaniach z rodzicami podejmowano tematykę napojów energetyzujących:

- w dniu 16.11.2022 r. omówiono wnioski ze spotkania uczniów z dietetykiem, zwracając rodzicom uwagę m.in. na szkodliwość picia napojów energetycznych (spotkanie z rodzicami klasy 4C);
- w dniu 16.11.2022 r. zaprezentowano rodzicom informacje na temat szkodliwości e-papierosów, dopalaczy oraz napojów energetyzujących (spotkanie z rodzicami klasy 2D);
- w dniu 1.02.2023 r. podjęto temat *Problem uzależnienia młodzieży od e-papierosów i napojów energetycznych* (spotkanie z rodzicami klasy 3C);

¹² W dniu 31.03.2023 r., tj. w trakcie przeprowadzenia oględzin.

- w dniu 19.04.2023 r. podjęto temat *Szkodliwość spożywania napojów energetycznych* (spotkanie z rodzicami klasy 3A);
- w dniu 19.04.2023 r. podjęto temat *Szkodliwe energetyki* (spotkanie z rodzicami klasy ID);

(akta kontroli str. 90-92, 278-279)

W Liceum, przed rozpoczęciem kontroli, nie umieszczano informacji o szkodliwości napojów energetycznych na stronie internetowej szkoły ani na Facebooku. W trakcie kontroli w dniu 11.04.2023 r. na stronie internetowej Szkoły zostały umieszczone materiały dotyczące szkodliwości spożywania napojów energetycznych.

(akta kontroli str. 93-99)

W dniu 29.03.2023 r. 31 nauczycieli odbyło w ramach zebrania rady pedagogicznej szkolenie pt. *Zdrowie dzieci i młodzieży w kontekście zagrożeń XXI wieku*, w programie którego ujęto m.in. punkt dotyczący szkodliwości napojów energetycznych – *Szkodliwa energia – STOP! Napojom energetycznym*.

(akta kontroli str. 100-106)

W dniu 31.05.2023 r. Samorząd Uczniowski Liceum złożył wniosek konkursowy pn. *W ekologicznym świecie dbamy o siebie* o udzielenie mikrodotacji na realizację zadania w ramach projektu *Przystanek-Czas na Podkarpacką Młodzież*. Jako jedno z działań projektu zaplanowano zakup dystrybutora na wodę, co w opinii uczniów – wyrażonej we wniosku projektowym – wpłynie na ograniczenie spożycia napojów energetycznych na rzecz udostępnionej w szkole wody.

(akta kontroli str. 335-350)

1.3 Przepis art. 26 ust. 2 i 3 ustawy *Prawo oświatowe* nakazuje opracowanie programu wychowawczo-profilaktycznego na podstawie wyników corocznej diagnozy w zakresie występujących w środowisku szkolnym potrzeb rozwojowych uczniów, w tym czynników chroniących i czynników ryzyka, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych. Diagnozę przeprowadza dyrektor szkoły albo upoważniony przez niego pracownik szkoły.

W Szkole Zespół ds. ewaluacji wewnętrznej opracował coroczne diagnozy, które wraz z dokumentami z nadzoru stanowiły podstawę opracowania aneksów na lata szkolne 2019/2020, 2020/2021 i 2021/2022 do programu wychowawczo-profilaktycznego Liceum na lata 2018-2022 oraz szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2022/20223.

Opracowanie aneksu do programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2019/2020 poprzedzono diagnozą dokonaną na podstawie dwóch rodzajów ankiet, dotyczących:

- kształtowania postaw i respektowania norm społecznych (dla rodziców, uczniów i nauczycieli);
- substancji psychoaktywnych (dla uczniów i nauczycieli).

Wyniki tych ankiet zostały ujęte w Raporcie z ewaluacji wewnętrznej przeprowadzonej w roku szkolnym 2018/2019 na rok szkolny 2019/2020 pt. *Profilaktyka w sferze używania substancji oraz kształtowania postaw i respektowania norm społecznych*.

W ankiecie sporządzonej na potrzeby diagnozy na rok szkolny 2019/2020 nie odniesiono się do problemu spożywania napojów energetyzujących.

(akta kontroli str.300-329)

Opracowanie aneksu do programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2020/2021 poprzedzono diagnozą dokonaną na podstawie ankiet kierowanych do

uczniów, rodziców i nauczycieli w poprzednim roku szkolnym, tj. 2019/2020. Wyniki tych ankiet zostały ujęte w dwóch raportach:

- Raport z ewaluacji wewnętrznej pt. *Profilaktyka uzależnień wśród młodzieży* z dnia 2.09.2020 r.;

- Raport z ewaluacji wewnętrznej pt. *Profilaktyka w zakresie troski o zdrowie psychiczne wśród młodzieży* z dnia 2.09.2020 r.

W Raporcie pt. *Profilaktyka uzależnień wśród młodzieży* odniesiono się do problemu spożywania napojów energetyzujących przez dzieci i młodzież.

Wynikało z niego, iż 59% uczniów zadeklarowało kontakt z substancjami psychoaktywnymi, najczęściej wskazując napoje energetyczne – 49%. Namawianych do używania substancji psychoaktywnych było 43% uczniów. Zdecydowana większość – 92%, zdawała sobie sprawę z możliwości uzależnienia od środków psychoaktywnych.

Z ankiet przeprowadzonych wśród rodziców wynikało, iż 72% uważała, że ich dzieci nie mają kontaktu z substancjami psychotropowymi; 20% przyznało, że dzieci mają z nimi kontakt, a 8% nie miało wiedzy na ten temat. Na spożywanie przez dzieci napojów energetyzujących wskazało 22% rodziców.

Z ankiety przeprowadzonej wśród nauczycieli wynikało, iż:

- 68% poruszało na zajęciach temat substancji psychoaktywnych;

- 32% nie podejmowało tego tematu;

- 57% nauczycieli miało częściową wiedzę w tym zakresie, a 4% nie miało jej;

- 72% zadeklarowało, że częściowo wiedziało jak rozpoznać osobę pod wpływem dopalaczy i substancji psychoaktywnych;

- 61% zadeklarowało, że raczej wie jak pomóc osobie, która ma problem z używaniem tych substancji;

- zdaniem nauczycieli, 57% rodziców ma przeciętną świadomość w zakresie ochrony dzieci przed substancjami psychoaktywnymi.

(akta kontroli str. 107-139)

Opracowanie aneksu do programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2021/2022 poprzedzono diagnozą dokonaną na podstawie dwóch rodzajów ankiet kierowanych do uczniów, rodziców i nauczycieli, dotyczących:

- zjawiska cyberprzemocy (dla rodziców, uczniów i nauczycieli)

- substancji psychoaktywnych.

Wyniki tych ankiet zostały ujęte w Raporcie z ewaluacji wewnętrznej przeprowadzonej w roku szkolnym 2020/2021 na rok szkolny 2021/2022 pt. *Profilaktyka w sferze używania dopalaczy i środków psychoaktywnych oraz cyberbezpieczeństwo*.

W ankiecie sporządzonej na potrzeby diagnozy na rok szkolny 2021/2022 nie odniesiono się do problemu spożywania napojów energetyzujących.

(akta kontroli str.140-172)

Opracowanie programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2022/2023 poprzedzono diagnozą dokonaną na podstawie dwóch rodzajów ankiet dotyczących:

- wsparcia dla uczniów z obniżoną kondycją psychiczną po okresie izolacji społecznej (kierowana wyłącznie do uczniów),

- substancji psychoaktywnych (do uczniów, rodziców i nauczycieli).

Wyniki tych ankiet zostały ujęte w Raporcie z ewaluacji wewnętrznej.

Ankieta w sprawie substancji psychoaktywnych dotyczyła wyłącznie papierosów, alkoholu oraz narkotyków i nie odnosiła się do napojów energetyzujących.

(akta kontroli str.173-204)

Dyrektor wyjaśnił, że *diagnozy przeprowadzane w kolejnych latach były już w trakcie zdalnego nauczania i w związku z tym skupiliśmy się na przeprowadzeniu ich*

w zakresie cyberbezpieczeństwa i wsparcia dla uczniów z obniżoną kondycją psychiczną po okresie izolacji społecznej. Skorzystaliśmy z nowych ankiet dostępnych w internecie, dotyczących substancji psychoaktywnych i umknęło mojej uwadze, że są bardziej ogólne i nie zawierają pytań dotyczących napojów energetyzujących. W tym roku szkolnym planujemy przeprowadzenie ankiet z uwzględnieniem zagadnienia dotyczącego spożywania napojów energetyzujących.

(akta kontroli str.205)

1.4. Przepis art. 26 ust. 1 ustawy *Prawo oświatowe* stanowi, że szkoły realizują program wychowawczo-profilaktyczny obejmujący: treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów oraz treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców. Przepis art. 84 ust. 2 pkt 1 i ust. 3 cyt. ustawy stanowi, że do kompetencji rady rodziców, z zastrzeżeniem ust. 3 i 4, należy uchwalanie w porozumieniu z radą pedagogiczną programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26. Jeżeli rada rodziców w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia roku szkolnego nie uzyska porozumienia z radą pedagogiczną w sprawie programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 26, program ten ustala dyrektor szkoły lub placówki w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Program ustalony przez dyrektora szkoły lub placówki obowiązuje do czasu uchwalenia programu przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną.

W okresie objętym kontrolą w Liceum opracowano program wychowawczo-profilaktyczny i aneksy na poszczególne lata szkolne, które zawierały elementy określone w przepisie art. 26 ust. 1 cyt. ustawy. Tylko w jednym dokumencie dotyczącym roku szkolnego 2020/2021 odniesiono się do zagrożeń związanych ze spożywaniem napojów energetyzujących przez młodzież szkolną.

W latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021 i 2021/2022 w Liceum nie opracowywano i nie uchwalano odrębnych programów wychowawczo-profilaktycznych, opracowano jedynie aneksy do programu wychowawczo-profilaktycznego Liceum na lata 2018-2022, które opiniowano i zatwierdzano stosując przepisy wymagane dla programu wychowawczo-profilaktycznego.

W dniu 28.11.2018 r. program ten został zaopiniowany pozytywnie przez Radę Pedagogiczną Szkoły¹³ i uchwalony przez Radę Rodziców¹⁴ oraz wprowadzony do realizacji przez dyrektora Liceum¹⁵. Do czasu jego uchwalenia dyrektor nie ustalił go i nie uzgodnił jego treści z organem sprawującym nadzór pedagogiczny.

(akta kontroli str. 206-229; 330-334)

Dyrektor wyjaśnił, że *nie pamiętam, dlaczego Rada Rodziców uchwaliła program dopiero 28.11.2018 r. W natłoku obowiązków umknął mi termin wprowadzenia programu po uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny do czasu uchwalenia go przez Radę Rodziców. Był to rok, w którym Szkoła realizowała kilka projektów wymagających stałego nadzoru i koordynacji działań z innymi instytucjami m.in. Erasmus+, Narodowe Czytanie czy organizacja koncertu, debaty publicznej i wykładu tematycznego w związku z 100-leciem Odzyskania Niepodległości.*

(akta kontroli str. 230-231)

W roku szkolnym 2019/2020 uchwałą nr 20/2019 z dnia 11.09.2019 r. Rada Pedagogiczna pozytywnie zaopiniowała aneks do szkolnego programu

¹³ Uchwała nr 24/2018 Rady Pedagogicznej Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Czarnieckiego w Nisku z dnia 28.11.2018 r. w sprawie wyrażenia opinii nt. programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.

¹⁴ Uchwała Rady Rodziców nr 1/2018/2019 z dnia 28.11.2018 r.

¹⁵ Zarządzenie nr 24/2018 dyrektora Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Czarnieckiego w Nisku z dnia 28.11.2018 r. w sprawie wprowadzenia programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.

wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2019/2020. W dniu 25.09.2019 r. Rada Rodziców uchwaliła aneks do programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2019/2020¹⁶, który został wprowadzony do realizacji przez dyrektora Liceum¹⁷. W aneksie nie odniesiono się do zagrożeń dotyczących napojów energetycznych.

(akta kontroli str. 330-334)

W roku szkolnym 2020/2021 uchwałą nr 15/2020 z dnia 14.09.2020 r. Rada Pedagogiczna pozytywnie zaopiniowała aneks do szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2020/2021. W dniu 30.09.2020 r. Rada Rodziców uchwaliła aneks do programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2020/2021¹⁸, który został wprowadzony do realizacji przez dyrektora Liceum¹⁹. W aneksie zawarto zapis dot. kontynuacji programów profilaktycznych we wszystkich klasach ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki uzależnień od alkoholu, papierosów i napojów energetyzujących. Jako osoby odpowiedzialne wskazani zostali nauczyciele biologii i chemii, którzy mieli uwzględniać zagadnienia w trakcie zajęć realizowanych zgodnie z rozkładem materiału z biologii i chemii.

(akta kontroli str. 232-238)

W roku szkolnym 2021/2022 uchwałą nr 18/2021 z dnia 15.09.2021 r. Rada Pedagogiczna pozytywnie zaopiniowała aneks do szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2021/2022. W dniu 22.09.2021 r. Rada Rodziców uchwaliła aneks do programu wychowawczo-profilaktycznego na rok szkolny 2022/2022²⁰, który został wprowadzony do realizacji przez dyrektora Liceum²¹. W aneksie nie odniesiono się do zagrożeń dotyczących napojów energetycznych.

(akta kontroli str.239-246)

Dyrektor wyjaśnił, że sugestią rodziców było stworzenie programu wychowawczo-profilaktycznego na kilka lat, który po diagnozie i ewaluacji aneksami uzupełniany będzie nowymi treściami w formie aneksu na kolejny rok szkolny. W Liceum przyjęliśmy, że w roku szkolnym 2020/2021 obowiązuje program wychowawczo-profilaktyczny Liceum na lata 2018-2022 oraz aneks na rok szkolny 2020/2021. W kolejnym roku 2021/2022 analogicznie obowiązywał program wychowawczo-profilaktyczny Liceum na lata 2018-2022 oraz aneks na rok szkolny 2021/2022. Na rok szkolny 2022/2023 został opracowany nowy program wychowawczo-profilaktyczny.

(akta kontroli str.247-250)

W roku szkolnym 2022/2023 uchwałą nr 25/2022 z dnia 12.09.2022 r. Rada Pedagogiczna pozytywnie zaopiniowała szkolny program wychowawczo-profilaktyczny na rok szkolny 2022/2023. W dniu 28.09.2022 r. Rada Rodziców uchwaliła ww. program²², który został wprowadzony do realizacji przez dyrektora Liceum²³. W programie nie odniesiono się do zagrożeń dotyczących napojów energetycznych.

(akta kontroli str.251-269)

---

¹⁶ Uchwała Rady Rodziców nr 1/2019/2020 z dnia 25.09.2019 r.

¹⁷ Zarządzenie nr 27/2019 dyrektora Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Czarnieckiego w Nisku z dnia 26.09.2019 r. w sprawie wprowadzenia programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.

¹⁸ Uchwała Rady Rodziców nr 1/2020/2021 z dnia 30.09.2020 r.

¹⁹ Zarządzenie nr 20/2020 dyrektora Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Czarnieckiego w Nisku z dnia 30.09.2020 r. w sprawie wprowadzenia programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.

²⁰ Uchwała Rady Rodziców nr 3/2021/2022 z dnia 22.09.2021 r.

²¹ Zarządzenie nr 18/2021 dyrektora Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Czarnieckiego w Nisku z dnia 22.09.2021 r. w sprawie wprowadzenia programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.

²² Uchwała Rady Rodziców nr 2/2022/2023 z dnia 28.09.2022 r.

²³ Zarządzenie nr 14/2022 dyrektora Liceum Ogólnokształcącego im. Stefana Czarnieckiego w Nisku z dnia 28.09.2022 r. w sprawie wprowadzenia programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły.

Dyrektor wyjaśnił, że w programach wychowawczo-profilaktycznych w latach 2021/2022 i 2022/2023 nie zawarto zapisów dotyczących napojów energetycznych, gdyż nie zostały ujęte w diagnozach, w których z kolei położono nacisk na zdrowie psychiczne i na działania w tym kierunku Szkoła się koncentrowała, zwłaszcza w czasie zdalnego nauczania. Nauczyciele jednak, mimo braku tych zapisów, podejmowali tematykę szkodliwości napojów energetycznych na lekcjach z uczniami. Kontrola NIK zwróciła nam również uwagę na skalę problemu związanego ze spożywaniem napojów energetyzujących przez młodzież. Dopilnuję, aby w przyszłości problem ten był ujmowany w diagnozach i programach wychowawczo-profilaktycznych.

W sprawozdaniach z nadzoru nie ma odniesień do spożywania przez młodzież napojów energetycznych, gdyż lata szkolne 2020/2021- 2021/2022 były w większości okresem nauki zdalnej i ciężko było ocenić problem spożycia energetyków przez młodzież w Szkole.

(akta kontroli str. 270-271)

1.5 Spośród 183 uczniów Szkoły, którzy wypełnili ankiety opracowane przez NIK na potrzeby niniejszej kontroli:

- 80 (tj. 44%) wskazało, że pije napoje energetyzujące;
- pięciu (6%) stwierdziło, iż kupowało napoje energetyzujące w sklepiku szkolnym, a jeden (1%) – w automacie znajdującym się na terenie Szkoły, trzech (4%) zakupiło je w automatach poza Szkołą, 62 (78%) – w sklepach w pobliżu Szkoły, 17 (21%) miało napoje z domu, a 31 (39%) – z innych miejsc;
- 133 (73%) stwierdziło, że w ich Szkole/środowisku pije się dużo energetyków;
- 34 uczniów (43%) wskazało, że pije napoje energetyzujące sporadycznie, 21 (26%) – kilka razy w tygodniu, 18 (23%) – kilka razy w miesiącu, siedmiu (9%) – codziennie;
- 49 uczniów (61%) stwierdziło, że zdarzało się im wypić więcej niż jeden napój dziennie, jeden uczeń (1%) – jeden napój dziennie, 21 (26%) – dwa napoje dziennie, 15 (19%) – trzy napoje dziennie, trzech (4%) – cztery napoje dziennie, dwóch (3%) – pięć napojów dziennie, dwóch (3%) – sześć napojów dziennie, jeden (1%) – siedem napojów dziennie, trzech (4%) – osiem napojów dziennie, jeden (1%) – dziewięć napojów dziennie;
- 50 uczniów (63%) piło energetyki ze względu na smak, 43 (54%) – w celu pobudzenia do nauki, 19 (24%) – z przyzwyczajenia, 13 (16%) – z powodu adrenaliny, dziewięciu (11%) – dla towarzystwa, 6 (8%) – z innych niż ww. powodów;
- 15 uczniów (19%) wskazało na niepokojące objawy po wypiciu napojów energetyzujących w postaci: bólu w klatce piersiowej – 11 uczniów (14%), kołatania serca – dziewięciu (11%), przyspieszonego oddechu – siedmiu (9%), zawrotów i bólu głowy – sześciu (8%), zaburzeń snu – pięciu (6%), agresywnego zachowania – czterech (5%), bólu brzucha – dwóch (3%) i tyle samo zmęczenia i niepokoju, z innych powodów (drgania mięśni, tiki, drżenie rąk) – trzech uczniów (4%);
- 172 uczniów (94%) było świadomych, że napoje energetyzujące szkodzą zdrowiu i mogą prowadzić do uzależnienia;
- w przypadku 136 uczniów (74%) świadomość w ww. zakresie pochodziła z mediów, 111 (61%) – ze Szkoły, 86 (47%) – od rodziny, 56 (31%) – z oznakowania produktów, 41 (22%) – od rówieśników;
- 159 uczniów (87%) podało, że Szkole lub w środowisku, w którym spędzają wolny czas była mowa o szkodliwości napojów energetyzujących;
- 45 uczniów (28%) stwierdziło, że powyższe informacje zostały im przekazane w trakcie lekcji, prezentacji, warsztatów, wyświetlanych filmów w Szkole; jeden (1%) – wskazał na stosowanie uwag lub zabieranie napojów przez nauczycieli, jeden (1%) – wskazał na przeprowadzane w szkole ankiety.

Aby ograniczyć spożywanie przez młodych ludzi napojów energetyzujących wskazali oni m.in. na konieczność: wprowadzenia zakazu sprzedaży napojów nieletnim; pokazania wszystkich możliwych skutków, do których prowadzi nadużywanie energetyków; pokazania, że nasze zdrowie jest najważniejsze i nie warto go psuć częstym spożywaniem napojów energetyzujących; zmiany systemu nauczania na mniej obciążający, w tym zmniejszenia liczby godzin lekcyjnych.

(akta kontroli str. 272-276)

Spośród 57 rodziców uczniów Szkoły, którzy wypełnili ankiety opracowane przez NIK na potrzeby niniejszej kontroli:

- 38 (67%) stwierdziło, że ich dzieci nie piją napojów energetyzujących,
- 19 (33%) wskazało, że ich dzieci takie napoje piją;
- dziewięciu (47%) wskazało, że ich dzieci piją napoje energetyzujące sporadycznie, sześciu (32%) – kilka razy w miesiącu, trzech (16%) – kilka razy w tygodniu i jeden (5%) – codziennie;
- dwóch rodziców (11%) stwierdziło, że ich dzieciom zdarzyło się wypić więcej niż jeden napój dziennie, tj. dwa i osiem, dziewięciu rodziców (47%) – że ich dzieciom nie zdarzyło się wypić więcej niż jeden napój dziennie, ośmiu (42%) – nie miało wiedzy w tym zakresie;
- 10 rodziców (53%) stwierdziło, że ich dzieci piły energetyki ze względu na smak, siedmiu (37%) – dla towarzystwa i tyle samo w celu pobudzenia do nauki, pięciu (26%) – z przyzwyczajenia, czterech (21%) – z powodu adrenaliny;
- jeden z rodziców (5%) podał, że jego dziecko miało niepokojące objawy po wypiciu napojów energetyzujących w postaci podwyższonego libida;
- 56 rodziców (98%) było świadomych, że napoje energetyzujące szkodzą zdrowiu i mogą prowadzić do uzależnienia;
- w przypadku 50 rodziców (89%) świadomość w ww. zakresie pochodziła z mediów, 18 (32%) – ze środowiska i tyle samo z oznakowania produktów, sześciu (11%) – ze Szkoły, pięciu (9%) – od rodziny, trzech (5%) – z innych źródeł (szkoleń, lekarzy i zdrowego rozsądku);
- jeden z rodziców (2%) sygnalizował w Szkole problem szkodliwości spożywania energetyków przez młodych ludzi, w inny niż wskazany w ankiecie sposób;
- trzech rodziców (5%) zgłaszało problem spożywania napojów energetyzujących do innych niż Szkoła podmiotów (nie wskazując do jakich).

Aby ograniczyć spożywanie przez młodych ludzi napojów energetyzujących rodzice wskazali m.in. na konieczność: wprowadzenia zakazu ich produkcji, sprzedaży, w tym do 18. roku życia, reklamy; edukowania i nagłaśniania konsekwencji spożywania napojów energetyzujących, podniesienia ich ceny.

(akta kontroli str. 276-277)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nieuwzględnienie w działaniach wychowawczych i profilaktycznych w roku szkolnym 2019/2020 – niezgodnie z obowiązkiem określonym w załączniku do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej *w sprawie wymagań wobec szkół i placówek* – stwierdzonych w środowisku szkolnym problemów ukierunkowanych na spożywanie napojów energetyzujących.
2. Dopuszczenie do sprzedaży na terenie Szkoły w automacie, produktów żywnościowych niespełniających wymogów § 1 ust. 2 pkt. 1, 2 i 3 rozporządzenia *w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać*

środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach.

3. Nieujęcie w trzech latach szkolnych (2019/2020, 2021/2022 i 2022/2023) w diagnozach potrzeb rozwojowych uczniów oraz opracowywanych na ich podstawie programach wychowawczo-profilaktycznych Szkoły problematyki spożywania napojów energetyzujących.
4. Nieustalenie, zgodnie z art. 84 ust. 3 ustawy *Prawo oświatowe*, przez dyrektora Liceum programu wychowawczo-profilaktycznego Liceum na lata 2018-2022, uzgodnionego z organem sprawującym nadzór pedagogiczny.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Zapewnienie, aby na terenie Szkoły sprzedawano produkty spełniające warunki określone w rozporządzeniu *w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełniać środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach.*
2. Uwzględnianie problematyki spożywania napojów energetyzujących w diagnozach potrzeb rozwojowych uczniów oraz w programach wychowawczo-profilaktycznych odpowiadających bieżącej sytuacji w Szkole.
3. Ustalanie programów wychowawczo-profilaktycznych uzgodnionych z organem sprawującym nadzór pedagogiczny, w sytuacji nieuchwalenia ich w wymaganym terminie, tj. do 30 września.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o *NIK* kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, 12 czerwca 2023 r.

Kontroler
Edyta Niegowska-Buko
Główny specjalista k. p.

/-/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Wiesław Motyka

/-/